

Ośrodek Badań Historii Kobiet
Instytutu Studiów Kobietych
Zakładu Historii Kultury, Myśli i Ruchów Społecznych
Uniwersytetu w Białymstoku

KSIĄŻKA ABSTRAKTÓW

KONFERENCJA NAUKOWA

*Ruchy kobiece na ziemiach polskich w XIX i XX w.
Stan badań i perspektywy (na tle porównawczym)*

Białystok-Augustów 11-14 września 2020 r.

Spis treści

dr Maria Bauchrowicz-Tocka

Działalność Ligi Kobiet Polskich w okręgach katowickim i krakowskim w świetle publikacji "Naszej Pracy" (1982-1989) 5

dr hab. Agnieszka Chłosta-Sikorska

Nadużywanie alkoholu w latach 60. XX w., a sytuacja kobiet – przykład nowohucki 7

dr Edyta Chrobaczyńska-Plucińska

Światowa Konferencja Dekady Kobiet ONZ - Kopenhaga 1980. Analiza stanowiska delegacji polskiej..... 8

prof. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk

Rzeczywistość kobiet stanu wojennego w Polsce 9

prof. Teresa Chynczewska-Hennel

Kobiety w Kasie Mianowskiego 10

prof. Małgorzata Dajnowicz

Krajowe Zjazdy Ligi Kobiet (wybrane) 11

dr Joanna Gajda

Ruchy kobiece i aktywność kobiet jako przedmiot badań – szanse i wyzwania 13

prof. Alicja Gałczyńska, prof. UJK

Dziewuchy Dziewuchom – głos "zwykłych" kobiet w przestrzeni publicznej..... 14

mgr Magdalena Gąsowska

Katarzyna Luter z d. von Bora (1499-1552) - kobieta która dokonała wyboru. Losy żony Reformatora 15

prof. Andrzej Hennel, em. prof. UW

***Problemy z Nagrodami Nobla dla Marii Skłodowskiej-Curie* 17**

dr Łukasz Jędrzejcki

***Obraz Ligi Kobiet na łamach prasy dla kobiet w okresie gomułkowskim (1956-1970)* 18**

mgr Krzysztof Kossakowski

***Udział kobiet w ruchach i falkcjach politycznych w Rzeczypospolitej w XVI – XVIII w.* 19**

prof. Ewa Maj

***Kultura organizacyjna społecznych ruchów kobiet: na podstawie publicystyki „Ziemianki Polskiej” (1926-1939)* 20**

dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk

***Związek Legionistek Polskich (1921-1939) - działalność szkoleniowa, charytatywna i kultywowanie tradycji niepodległościowych.* 22**

prof. Lidia Michalska-Bracha, prof. Marzena Marczevska

***O pojęciach patriotyzmu, ojczyzny i narodu w piśmiennictwie kobiecym z przełomu XIX i XX wieku (analiza historyczno-językoznawcza)* 23**

prof. Magdalena Mikołajczyk

***Kontestatorki. Formy zaangażowania kobiet w Polsce po 1945 roku* 24**

prof. Adam Miodowski

***Środowiska naukowe związane z Instytutem Studiów Kobietych w Białymstoku i ich wkład we współczesne polskie badania z zakresu historii kobiet (2011-2020)* 25**

dr Emil Noiński

***Aktywność społeczna Wandy z Wolskich Umińskiej (1841-1926) w świetle jej wspomnień i zapisków pamiętnikarskich* 26**

prof. Halina Parafinowicz	
„Women: This is Your Job!” Amerykanki w I wojnie światowej	27
mgr Emilia Pobocho	
<i>Kobiety artystki na łamach międzywojennego tygodnika „Kultura”(1936-1939).....</i>	28
dr Urszula Sokołowska	
<i>Feminizm na łamach "Kobiety i Życia" (1970-1989).....</i>	30
prof. Robert Suski	
<i>Kobieta, miłość i władza z nagrodą w tle. Erasistratos odkrywa przyczynę choroby Antiocha Jacques-Louis Davida</i>	31
prof. Agnieszka Szudarek	
Transnarodowość, social network i kwestia kobieca. Międzynarodowe zjazdy działaczek kobiecych do 1914 roku	32
dr Anna Szwed-Walczak	
<i>Obraz organizacji kobiecych na łamach polskiej prasy dla kobiet w okresie transformacji ustrojowej.....</i>	34
mgr Katarzyna Świetlik, mgr Paweł Woś	
<i>Gdzie kilka kobiet weźmie się za sprawę...”, czyli emancypacja na przykładzie Marii Dulębianki</i>	35
dr Katarzyna Wodniak	
<i>Redaktorki „Mojej Przyjaciółki” (1934–1939) i „Przyjaciółki” w okresie „Czytelnikowskim” (1948 – luty 1951).....</i>	36
mgr Justyna Zajko-Czochańska	
<i>Wybrane formy emancypacji kobiet wiejskich na łamach „Przyjaciółki” w latach 1956-1975.....</i>	37

mgr Agnieszka Zaniewska

Liga Kobiet w okręgu białostockim w latach 1956-1975. Kierunki i efekty działalności 38

dr Maria Bauchrowicz-Tocka

Działalność Ligi Kobiet Polskich w okręgach katowickim i krakowskim w świetle publikacji "Naszej Pracy" (1982-1989)¹

Słowa kluczowe

Liga Kobiet Polskich, PRL, „Nasza Praca”

Streszczenie

Organizacja kobieca Liga Kobiet Polskich, następczyni powołanej w 1945 roku Społeczno-Obywatelskiej Ligi Kobiet, która w 1949 roku zmieniła nazwę na Ligę Kobiet, zainaugurowała działalność w 1982 roku.

W stanie wojennym, w niezwykle trudnych, politycznych, społecznych i gospodarczych warunkach, Liga powoływała koła zakładowe, które skupiały się na organizowaniu pomocy socjalnej, prawnej, tworzeniu lepszych warunków pracy.

Różnorodną działalność (usługową, edukacyjną, praktyczną) prowadziły ligowe ośrodki gospodarstwa domowego. Bogate doświadczenia ośrodków oraz bazę lokalową i techniczną Liga próbowała wykorzystać w czasie transformacji ustrojowej i gospodarczej. U schyłku PRL zarządy i koła Ligi podejmowały próby „rozkrećcia” działalności gospodarczej i zarabiania.

Do sztandarowych inicjatyw Ligi należało prowadzenie poradni rodzinnych i prawno-społecznych. W obszarze jej aktywności były zagadnienia zdrowotne kobiet. Organizacja konsekwentnie budowała klimat społeczny, w którym kobiety mogłyby awansować i uczestniczyć we władzach. Z powodzeniem zaangażowała się w wybory do rad narodowych. Wiele kobiet, w tym działaczek Ligi, zostało radnymi na różnych poziomach administracji. Tego sukcesu Liga nie odniosła w wyborach parlamentarnych 1985 r., a wynik wyborów do Sejmu i Senatu w 1989 r. był dla Ligi porażką. Posłanką nie została przewodnicząca ZG ubiegająca się o mandat z listy krajowej. Liga, „córka partii”, w 1989 r. odchodziła razem z „partią matką”.

¹ Artykuł przygotowany w ramach realizacji projektu badawczego Narodowego Centrum Nauki pt. Liga Kobiet w terenie. Działalność organizacji i realia jej funkcjonowania na szczeblu regionalnym i lokalnym w rzeczywistości Polski Ludowej (1945-1989), nr 2017/25/B/HS3/02015.

Powyższe zagadnienia, z którymi „mierzyła się” Liga Kobiet Polskich w okręgach katowickim i krakowskim w latach 1982-1989, wypełniają treść artykułu, napisanego na podstawie publikacji miesięcznika „Nasza Praca”.

dr hab. Agnieszka Chłosta-Sikorska
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Nadużywanie alkoholu w latach 60. XX w., a sytuacja kobiet – przykład nowohucki

Słowa kluczowe

alkohol, kobieta, PRL, Nowa Huta

Streszczenie

Alkohol uznawany za jeden z regulatorów życia społecznego towarzyszy człowiekowi w chwilach radości i smutku, podczas uroczystości rodzinnych, świąt, spotkań towarzyskich, a także celebrowania sukcesów. Spełnia również funkcje polityczne jako narzędzie wyniszczania i zniewalania społeczeństw. Powszechny obyczaj picia alkoholu w Polsce Ludowej był dla rządzących bardzo wygodny. Państwo czerpało spory zysk z jego dystrybucji, stąd świadomie, aczkolwiek nieoficjalnie, kreowano alkoholowe zachowania Polaków. Istniało ciche przyzwolenie społeczne dla alkoholizmu. Jednakże akceptacja ta dotyczyła mężczyzn. Pijana kobieta wywoływała zgorszenie oraz spotykała się z krytyką, a nawet ostracyzmem. Kobiety wstyd oraz poczucie winy w połączeniu z obawami przed stygmatyzacją powodowały, że o wiele głębiej ukrywały one swoje uzależnienie, a tym samym rzadziej poddawały się leczeniu. Przez lata wyraźnie rósł odsetek kobiet pijących alkohol w sposób ryzykowny i szkodliwy. Nadużywanie alkoholu wiązało się z poważnymi konsekwencjami zdrowotnymi, warunkowanymi płcią. Kobiety dużo gorzej znosiły i znoszą wypitą taką samą ilość alkoholu niż mężczyźni. Problem alkoholizmu kobiet należy także rozpatrywać przez pryzmat współzależnienia, które nie było wówczas poważnie brane pod uwagę podczas terapii alkoholika-mężczyzny. Wiele z nich przejmowało całą odpowiedzialność za rodzinę, w tym za męża. Rzadko kiedy skarżyły się publicznie na jego alkoholizm, czy decydowały się na rozwód. Mówiły o tym do znajomych, czasem do lekarza, lub pisały do prasy im dedykowanej.

dr Edyta Chrobaczyńska-Plucińska
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Światowa Konferencja Dekady Kobiet ONZ - Kopenhaga 1980. Analiza stanowiska delegacji polskiej

Słowa kluczowe

międzynarodowy ruch kobiecy, Dekada Kobiet 1975-1985, Kopenhaga 1980, Polska Ludowa, kobiety w polityce, Krajowa Rada Kobiet Polskich.

Streszczenie

W 1975 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ ustanowiło lata 1975-1985 Dekadą Kobiet, ogłaszając jednocześnie Światowy Plan Działania na rzecz równych praw kobiet, ich udziału w programach rozwoju i w walce o pokój. Odbyły się w tym czasie trzy międzynarodowe konferencje ONZ, w Meksyku, Kopenhadze i Nairobi, które znacząco wpłynęły na umocnienie międzynarodowego ruchu kobiet. Konferencje zgromadziły działaczki i aktywistki z całego świata. W artykule przeanalizowano proces przygotowań drugiej konferencji, która odbyła się w roku 1980, w Kopenhadze, pod hasłem – „Równość – Rozwój - Pokój”. Równoległe z obradami konferencji toczyły się także spotkania Forum Organizacji Pozarządowych. W artykule zwrócono uwagę na skład, udział i prezentację stanowiska polskiej delegacji. Analizowane zagadnienia, często sporne, prowadzone były w cieniu skomplikowanej, ówczesnej polityki międzynarodowej i konfliktu zimnowojennego. Wiodącym tematem rozmów były kwestie światowego pokoju i rozbrojenia, postęp ekonomiczno-społeczny w krajach rozwijających się, sprawa polityki apartheidu, sytuacja kobiet palestyńskich a także problematyka uchodźców, w tym dramatyczne migracje rodzin. Podstawę źródłową analiz stanowiła oficjalna dokumentacja konferencji zgromadzona w archiwach.

prof. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Rzeczywistość kobiet stanu wojennego w Polsce

Słowa kluczowe

stan wojenny w Polsce 1981-1983, polskie kobiety, internowanie, Nysa, epistolografia

Streszczenie

Autorka prezentuje codzienność kobiet – matek, siostr, żon, partnerek - internowanych działaczy opozycyjnych w stanie wojennym w Polsce w latach 1981-1983. Zrekonstruowanie minionych zdarzeń dokonała na podstawie korespondencji pochodzącej od jednego z nich, współzałożyciela Niezależnego Zrzeszenia Studentów na Politechnice Wrocławskiej – S. N. Ukazuje ona rzeczywistość nie tylko tej zza krat, ale także kobiet, które dźwigały na swoich barkach ciężar utrzymania rodziny, zapewnienia dzieciom minimum „normalnego” bytowania, podtrzymywania na duchu osadzonych bliskich, czy wzajemne wsparcie pozostających na wolności.

Ten szczególny czas uaktywnienia kobiet widzimy na różnych płaszczyznach: zorganizowanie holistycznej pomocy rodzinom internowanych; działalności informacyjnej; kolportaż prasy drugiego obiegu; swoistego budowania wspólnoty; prowadzenia akcji kulturalno-oświatowej; zachowanie niezłomnej postawy podczas przesłuchań (milczenie); towarzyszenie rodzinom podczas odwiedzin w ośrodkach odosobnienia (swoisty rodzaj eskortowania), gdy pokonano wszystkie trudności prawno-administracyjne, by tam dotrzeć; nieustający przemyt zakazanych artykułów, takich jak radio, aparat fotograficzny, kamera, magnetofon; wnoszenie „po widzeniach” tekstów politycznych, trawestowanych tekstów znanych pieśni tj. *Rota* czy *Boże coś Polskę*, wszelkiej grafiki, rysunków, tekstów piosenek.

prof. Teresa Chynczewska-Hennel
Uniwersytet w Białymstoku

Kobiety w Kasie Mianowskiego

Słowa kluczowe

*Kasa im. Józefa Mianowskiego, Maria Skłodowska – Curie, Maria Ossowska,
Alicja Karłowska – Kamzowa, Janina Józwiak, Monika Haman, Barbara Kuźnicka,
Joanna Schiller – Walicka, Elżbieta Smułkowa*

Streszczenie

W roku 1881 wychowankowie Szkoły Głównej czcząc pamięć jej Rektora utworzyli „Kasę pomocy dla osób pracujących na polu naukowym im. dr. med. Józefa Mianowskiego”. W niezwyklej historii Kasy odnotowujemy nazwiska najwybitniejszych uczonych oraz twórców kultury polskiej. Po likwidacji Kasy w roku 1952, reaktywowano ją w 1990 roku. Cele w swym ogólnym zarysie są od początku istnienia Kasy te same: wspieranie nauki polskiej, pomoc dla młodych naukowców w formie stypendialnej oraz wspieranie wydawnictw naukowych. Z działalnością Kasy związane są, przede wszystkim w okresie współczesnym, panie profesor reprezentujące różne dziedziny nauki: Maria Ossowska, Alicja Karłowska – Kamzowa, Janina Józwiak, Monika Haman, Barbara Kuźnicka, Joanna Schiller – Walicka, Elżbieta Smułkowa.

W roku 1930 honorowym, dożywotnim członkiem Kasy im. Józefa Mianowskiego została Maria Skłodowska – Curie.

prof. Małgorzata Dajnowicz
Uniwersytet w Białymstoku

Krajowe Zjazdy Ligi Kobiet (wybrane)

Słowa kluczowe

Liga Kobiet, propaganda, PRL, organizacja kobieca, komunizm

Streszczenie

Liga Kobiet, reprezentująca środowiska kobiece, funkcjonująca od 1945 do 1989 r. pod trzema nazwami (Społeczno-Obywatelskiej Ligi Kobiet, Ligi Kobiet, Ligi Kobiet Polskich), której działalność umożliwiały władze komunistyczne była oficjalną i jedyną organizacją skupiającą różne środowiska kobiet w Polsce Ludowej. Program działalności Ligi Kobiet był tworzony w oparciu o wytyczne partii komunistycznej. Realizacja zadań programowych i plany jej przyszłej aktywności ogłaszane były podczas zjazdów, mających głównie charakter propagandowy, informujący odbiorczynie o kierunkach rozwoju organizacji, co miało przynieść rezultat w umocnieniu pozycji Ligi w różnych środowiskach kobiet. Na zjazdy te przybywały tzw. delegatki z całego kraju. Łącznie w analizowanym okresie zorganizowano dziewięć zjazdów organizacji. Podczas pierwszego w 1951 r. głównym wysuwany postulatem była walka o pokój i wyznaczanie zadań dla organizacji, związanych z realizacją planu 6-letniego. Okresem podsumowań etapu działalności i form rozwoju Ligi miał być trzeci zjazd z 1962 r. Jednym z najważniejszych w okresie funkcjonowania Ligi Kobiet był zjazd czwarty, zorganizowany w 1966 r. Wówczas to ogłoszono odnowiony program organizacji, formy i metody działania w warunkach „nowego” rozwoju, w okolicznościach, kiedy to kilka miesięcy przed zjazdem organizacja przestała funkcjonować w zakładach pracy. Podczas dyskusji zjazdowej informowano uczestniczki o konieczności rozwoju Ligi w miejscu zamieszkania kobiet, natomiast w uchwale podjętej przez uczestniczki podkreślano na temat aktywniejszego niż przedtem włączenia się kobiet w budowę Polski socjalistycznej. Dotychczasową działalność Ligi oceniano wówczas jako pozytywną lecz niewystarczającą, z powodu wciąż niedostatecznej liczebności członkiń i aktywności często, jak podkreślano, jedynie deklarowanej. Wydarzeniem przełomowym, podczas którego przyjęto uchwałę o zmianie nazwy organizacji z Ligi Kobiet na Ligę Kobiet Polskich był zjazd z 1981 r. Podkreślano wówczas w dyskusji zjazdowej o konieczności większego zaangażowania Ligi w zakładach pracy zatrudniających kobiety oraz włączenia się liderek i szeregowych członkiń

w prace na rzecz przeciwdziałania kryzysowi i jego skutkom, zwłaszcza ekonomicznym. Podczas dziewiątego zjazdu, w 1986 r. podkreślano, mimo odczuwalnej w społeczeństwie polskim nasilającej się atmosfery napięcia, związanej z kryzysem ekonomicznym i politycznym, skupiano się na postulatach propagandowych, dotyczących głoszenia umacniania pozycji kobiety w życiu społeczno-politycznym oraz gospodarce narodowej.

dr Joanna Gajda

Ruchy kobiece i aktywność kobiet jako przedmiot badań – szanse i wyzwania

ruchy kobiece, aktywność kobiet

Streszczenie

W dyskusji nad badaniami ruchów kobiecych i analizą aktywności kobiet, warto zatrzymać się na moment nad wyzwaniami związanymi z samym przedmiotem. W rzetelnym procesie badań jego definiowanie i konstruowanie nie powinno być pomijane. Różne podejścia wynikają z wielości paradygmatów, dyscyplin, kontekstów i zainteresowań badawczych. Operacjonalizacja przedmiotu determinuje sposób badania czyli stosowane metody i techniki zbierania danych oraz ich analizy. Wyniki badań przeprowadzonych w różnych paradygmatach wydają się być nieporównywalne i całkowicie odrębne. Referat będzie miał na celu przedstawienie głównych wyzwań i szans związanych z realizacją badań społecznych poprzez dookreślenie przedmiotu. Przedstawione zostaną inspirujące przykłady oparte o dane wtórne podejścia syntezy badań (research synthesis), które ma u podstaw założenie kumulatywnego charakteru wiedzy naukowej. Na przykładzie wybranych projektów opisane zostaną dobre praktyki oraz wyzwania z którymi będzie mierzyć się badaczka lub badacz podejmujący temat aktywności kobiet w badaniach społecznych.

prof. Alicja Gałczyńska, prof. UJK
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Dziewuchy Dziewuchom – głos ”zwykłych” kobiet w przestrzeni publicznej

Słowa kluczowe

feminizm, prokobiecość, media społecznościowe

Streszczenie

Na Facebooku istnieje grupa dyskusyjna oraz strona *Dziewuchy Dziewuchom*. Oba kanały powstały w kwietniu 2016 roku w celu pozyskiwania i przekazywania informacji dotyczących planów zaostreżenia ustawy antyaborcyjnej.

Jednak dzisiaj zakres tematyczny zamieszczanych postów się rozszerzył – dotyczy problematyki równościowej i antydyskryminacyjnej w odniesieniu do spraw kobiet. Prowadzone przez grupę media mają – zgodnie z wpisem z 23 listopada 2018 – „charakter feministyczny i prokobiecy”.

W swoim referacie chciałabym wskazać, na czym ten feminizm i prokobiecość polegają, na jakich tematach/problemach koncentrują się członkinie grupy, jakim językiem się posługują, dlaczego mówią o sobie, że są „zwykłymi kobietami”. Jako materiał egzemplifikacyjny posłużą wypowiedzi zamieszczane w mediach społecznościowych oraz artykuły prasowe.

mgr Magdalena Gąsowska
Uniwersytet w Białymstoku

**Katarzyna Luter z d. von Bora (1499-1552) - kobieta która dokonała wyboru.
Losy żony Reformatora**

Słowa kluczowe

Katarzyna von Bora, Kościół, żona, mąż, małżeństwo, dom, samorealizacja

Streszczenie

Kiedy 31 października 1517 roku augustiański mnich niezadowolony z poczynań papieża wygłosił bądź przybił do drzwi kościoła zamkowego w Wittenberdze swoje 95 tez, nikt, włącznie z samym Marcinem Lutrem nie przypuszczał, że czyn ten będzie miał tak dalekosiężny wydźwięk dla całej Europy, a jego poglądy będą do dzisiaj rozpatrywane pod względem teologicznym, moralnym, społecznym czy ekumenicznym. Od tamtego wydarzenia, które wywróciło ówczesny świat w tym roku mija 503 lata w trakcie których na temat samego Reformatora powstało setki tysięcy stron opracowań. Niemieccy naukowcy uważają wręcz, że żadna inna postać z niemieckiej historii nie doczekała się tylu opracowań biograficznych, co Marcin Luter. Natomiast inaczej wygląda sytuacja kiedy zastanowimy się nad postacią żony Lutra – Katarzyny von Bora. W licznych opracowaniach dotyczących reformacji, postać Katarzyny zawsze się pojawia, jednak zwykle są to jedynie zdawkowe informacje zawierające głównie trzy daty: jej narodzin, śmierci oraz ślubu z Marcinem Lutrem.

Katarzyna zajmowała się nie tylko wychowywaniem dzieci. Prowadziła też dom Lutra. Miał on bowiem 40 pokoi, w których mieszkali goście i studenci Lutra z całych Niemiec. Klasztor zamieniony na "dom otwarty" wymagał dużych nakładów finansowych. Do tego dochodziły wydatki związane z utrzymaniem całej dużej rodziny. Aby pokryć wydatki, Katarzyna musiała zasilić domowy budżet zbiorami z pola, pracą w ogrodzie, hodowlą świń, przyjmowaniem czynszu i browarnictwem. Musiała więc być - jak pisała Aniela Szarek w artykule "Najsławniejsza pastorowa świata" - "pielęgniarką, nauczycielką, wychowawczynią, kucharką, ogrodniczką, lekarką, budowniczym i handlowcem”.

Katarzyna Luter z d. von Bora była jedną z kobiet, które potrafiły w patriarchalnym społeczeństwie same decydować o swoim losie. To ona postanowiła opuścić narzucony jej stan zakonny, ponadto wybrała sobie męża. To ona kreowała swoją pracę: domową, wychowawczą, gospodarczą a nawet kościelną. Potrafiła skłonić swego męża do zaakceptowania jej spojrzenia

na świat, do porzucenia niektórych uprzedzeń.
Moim zdaniem to ona jest prawdziwą feministką i emancypantką, tak jak wiele innych kobiet od tysięcy lat.

prof. Andrzej Hennel, em. prof. UW
Uniwersytet Warszawski

Problemy z Nagrodami Nobla dla Marii Skłodowskiej-Curie

Słowa kluczowe

Maria Skłodowska-Curie, Pierre Curie, Paul Langevin, Nagroda Nobla

Streszczenie

Maria Skłodowska-Curie miała istotne problemy przy obydwóch otrzymanych Nagrodach Nobla. W 1903 roku grupa uczonych francuskich wysunęła kandydaturę Piotra Curie, rozmyślnie pomijając wiodący wkład Marii w badaniach. W 1911 roku wykorzystano jej życie prywatne, do zablokowania kandydatury w Akademii Nauk, a następnie odradzano jej wyjazd do Sztokholmu w celu odbioru drugiej Nagrody Nobla.

dr Łukasz Jędrzejski
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Obraz Ligi Kobiet na łamach prasy dla kobiet w okresie gomułkowskim (1956-1970)

Słowa kluczowe

prasa, kobiety, propaganda, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, Władysław Gomułka

Streszczenie

Referat ma na celu przedstawienie propagandowych obrazów Ligi Kobiet największej i najpopularniejszej organizacji kobiecej w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Cezury czasowe przyjęte do przeprowadzenia procedury badawczej obejmowały lata 1956-1970). Cezury czasowe wyznaczone był przez okres sprawowania funkcji I sekretarza Komitetu Centralnego przez Władysława Gomułkę. Prasa dla kobiet (dedykowana płci) była elementem systemu medialnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W toku eksploracji tematu spożytkowano artykuły poświęcone działalności Ligi Kobiet na łamach „Kobiety i Życia” i „Zwierciadła”.

Udział kobiet w ruchach i fakcjach politycznych w Rzeczypospolitej w XVI – XVIII w.

Słowa kluczowe

królowa, wolna elekcja, magnateria, stronnictwa polityczne

Streszczenie

Stosunkowo słaba władza królewska w Rzeczypospolitej zostawiała szerokie pole dla walk fakcyjnych, a fakt obioru władcy przez reprezentantów szlachty dawał tym sporom politycznym wymierny cel. Sytuacja ta pozwalała też na ingerencje innych państw w sprawy wewnętrzne Rzeczypospolitej i to w coraz większym zakresie. Stąd na przestrzeni od XVI do XVIII w. istniała cała gama zwalczających się wzajemnie fakcji politycznych, z których wiele szukało sojuszników za granicą. Niezwykle istotnym czynnikiem było też pozyskanie jak największej ilości stronników w kraju, ponieważ za ich pomocą można było wywierać naciski na króla.

W szeregach każdej z istniejących fakcji znajdowały się też kobiety, które wprawdzie nie zasiadały w sejmie czy senacie, ale, jak się niejednokrotnie okazywało, potrafiły wywierać znaczny wpływ na przedstawicieli obu tych izb. Oczywiście najlepiej uchwytnie w źródłach są postaci na wysokich stanowiskach. Dotyczy to szczególnie królowych. Bona Sforza i Maria Ludwika Gonzaga stworzyły swoje stronnictwa od podstaw, a Maria Kazimiera d'Arquien kilkakrotnie zmieniała facje, ale w każdej z nich pełniła nieformalne funkcje przywódcze. Warto też zauważyć, że każda z nich dysponowała własnym dworem, na którym można było znaleźć kobiety odgrywające istotne role polityczne lub się do nich przygotowujące (na przykład Maria Kazimiera była dwórką Marii Ludwiki). Nie można także zapomnieć o arystokratkach – żonach i córkach magnatów, które z racji pochodzenia i majątku mogły cieszyć się poważaniem i wpływami. Wśród wyżej wymienionych znajdujemy zarówno postaci absolutnie wybitne, dążące do osiągnięcia postawionych sobie celów, ale także takie, które unikały spraw politycznych, a mimo to zbieg okoliczności i sytuacja polityczna nadały im pierwszorzędne znaczenie w kreowaniu wydarzeń.

prof. Ewa Maj
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

**Kultura organizacyjna społecznych ruchów kobiet: na podstawie publicystyki
„Ziemianki Polskiej” (1926-1939)**

Słowa kluczowe

*społeczne ruchy kobiet, prasa dla kobiet, „Ziemianka Polska”, kultura organizacyjna,
wartości narodowe i katolickie*

Streszczenie

Miesięcznik „Ziemianka Polska” miał podtytuł „organ zrzeszeń ziemianek wszystkich ziem polskich”. Ukazywał się w Warszawie w latach 1926-1939. Hasłem przewodnim było „Z Bogiem i Narodem”. Pod względem tematycznym pismo zajmowało się zagadnieniami instytucjonalizacji ruchu kobiet z uwzględnieniem ideologii ziemiańskiej. Emanacją ruchu były organizacje jak Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek oraz struktury szczególne na przykładzie Kongregacji Ziemianek pod wezwaniem Matki Boskiej Kochawińskiej. Redakcja „Ziemianki Polskiej” upowszechniała wartości narodowe, religijne, konserwatywne. Kreowała obraz Polki-katoliczki, hołdującej tradycjonalistycznemu i zachowawczemu oglądowi świata. Funkcje informacyjne i perswazyjne realizowano z wykorzystaniem faktografii dotyczącej działalności organizacji, uczestniczących w procesie integrowania kobiet wokół wybranego systemu wartości. Obok spraw instytucjonalnych w sferze zainteresowań publicystycznych była aktywność członkiń zrzeszeń ziemiańskich.

Pod względem genologicznym dominowały artykuły komentatorskie oraz artykuły analityczne, ale też komunikaty, kroniki, notatki, sprawozdania. Niemal w każdym numerze miesięcznika publikowane były wspomnienia uczestniczek ruchu kobiet. Memuarystyka dotyczyła głównie okresu sprzed 1918 roku, a jej celem było: (1) przypominanie o osiągnięciach organizacyjnych pań ze sfer ziemiańskich w okresie dziejów Polski ważnym dla odzyskania niepodległości, (2) kreowanie sylwetek bohaterki narodowej wyobraźni, oddanych pracy społecznej, zasłużonych w walce o polskość, (3) archiwizowanie pamięci o zasługach ziemiańskiego ruchu kobiet, służącego harmonizowaniu stosunków społecznych i budowaniu wspólnoty narodowej i państwowej, (4) skuteczne konkurowanie o pamięć z przedstawicielkami ruchów radykalnych, szczególnie z socjalistkami oraz z reprezentantkami radykalnego ruchu ludowego. W pamięć o przeszłości

wpisane były rozważania o bieżącej działalności stowarzyszenia, o sposobach artykulacji ideałów i wartości, o metodach edukowania czytelniczek w duchu narodowo-katolicko-ziemiańskim.

Problem kultury organizacyjnej społecznych ruchów kobiet był prezentowany w ujęciu statycznym (struktura organizacyjna, statutowa działalność stowarzyszenia, program) oraz dynamicznym (inspirowanie aktywności kobiet ze środowiska ziemiańskiego). Zajęto się stopniem formalizacji działań oraz rodzajem centralizacji pracy formacyjnej. Przedstawiono grupę miękkich czynników organizacyjnych, spożytkowano wiedzę o relacjach międzyludzkich wewnątrz ruchu, o sposobach hierarchizowania członkiń zrzeszeń, o metodach zarządzania sytuacją kryzysową. Zwrócono uwagę na istnienie symboli i rytuałów organizacyjnych, mających znaczenie w procesie pobudzania uczuć narodowych i religijnych. Celem rozwiązania tytułowego problemu wykorzystana została teoria, zgodnie z którą wyróżnia się trzy kręgi kultury organizacyjnej: pierwszy obejmuje artefakty językowe, behawioralne, materialne, drugi dotyczy norm i wartości, trzeci odnosi się do relacji międzyludzkich, osobowości człowieka, struktury organizacji, stosunków organizacji z jej otoczeniem społecznym.

dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk
Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie

**Związek Legionistek Polskich (1921-1939) - działalność szkoleniowa, charytatywna
i kultywowanie tradycji niepodległościowych.**

Słowa kluczowe

*Ochotnicza Legia Kobiet, Związek Legionistek Polskich, Aleksandra Zagórska,
organizacje kobiece, organizacje kombatanckie*

Streszczenie

Związek Legionistek Polskich powstał w 1921 r. z inicjatywy byłych członkiń Ochotniczej Legii Kobiet - pierwszej kobiecej formacji wojskowej na ziemiach polskich. Dowódczyni OLK - mjr Aleksandra Zagórska uważała, że kobiety powinny pełnić służbę wojskową również w okresie pokoju. Opinię tę uzasadniały położeniem geopolitycznym II Rzeczypospolitej, które powodowało, że była ona cały czas zagrożona najazdem zewnętrznym. Roszczenia terytorialne do ziem polskich zgłaszały zarówno Rosja Radziecka, jak i Rzesza Niemiecka stąd utrzymanie suwerenności państwa polskiego wymagało zachowania silnej i rozbudowanej liczebnie armii.

Wzrost aktywności Zagórskiej – zwolenniczki polityki Józefa Piłsudskiego nastąpił dopiero po przewrocie majowym. Była dowódczyni Legii i jej najbliższe otoczenie zainicjowały utworzenie ZLP. Zjazd organizacyjny tego związku odbył się w dniach 6, 7 i 8 kwietnia 1929 r. w Warszawie.

Przez cały okres swojego funkcjonowania ZLP prowadził akcję samopomocową oraz propagował tradycję OLK. Udzielano więc pomocy byłym legionistkom pomagając w znalezieniu zatrudnienia, załatwiając renty czy emerytury oraz wspierając je materialnie. W ramach rozpowszechniania ideologii i tradycji OLK członkinie ZLP uczestniczyły w ważniejszych uroczystościach państwowych oraz organizowały własne imprezy rocznicowe.

prof. Lidia Michalska-Bracha, prof. Marzena Marczevska
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

**O pojęciach patriotyzmu, ojczyzny i narodu w piśmiennictwie kobiecym
z przełomu XIX i XX wieku (analiza historyczno-językoznawcza)**

Słowa kluczowe

*piśmiennictwo kobiece w XIX w., pojęcia patriotyzmu, narodu, ojczyzny,
Jadwiga z Działyńskich Zamoyska (1831-1923)*

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest próba odczytania pojęcia patriotyzmu jako określonej konstrukcji semantycznej i interpretacyjno-narracyjnej, osadzonej w historycznych i kulturowych uwarunkowaniach XIX wieku, oraz wskazanie jego cech konstytutywnych. Punktem odniesienia w tych rozważaniach jest broszura zatytułowana: „O miłości Ojczyzny” - przykład niezwykle interesującej publicystyki społecznej, wydanej po raz pierwszy w 1899 roku przez Jadwigę z Działyńskich Zamoyską (1831-1923) - założycielkę Szkoły Domowej Pracy dla Kobiet w Kórniku (1882), żonę gen. Władysława Zamoyskiego (1803-1868), głównego przedstawiciela polistopadowej emigracji. W społecznym programie narodowego odrodzenia sformułowanym przez Zamoyską patriotyzm rozumiany jest głównie jako przywiązanie do rodzinnego kraju i gotowość całkowitego poświęcenia się dla jego dobra, a także jako systematyczne odwoływanie się do kluczowych wartości, takich jak wiara katolicka, przeszłość i narodowe tradycje oraz praca organiczna u podstaw.

prof. Magdalena Mikołajczyk
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Kontestatorki. Formy zaangażowania kobiet w Polsce po 1945 roku

Słowa kluczowe

kontestacja, kobiety w polityce, polityka po 1945, aktywność kobiet

Streszczenie

Kontestacja jest synonimem sprzeciwu, najczęściej skierowanego przeciw określonego typu rozwiązaniom, ale także przeciw ideologiom, strategiom, rodzajom wdrażanych polityk, nawet przeciw obyczajom lub tradycjom. Kojarzy się, jest przedwstępem opozycyjności. Może ją sugerować wypowiedź lub zachowanie. Może stanowić zagrożenie dla ładu politycznego i prawnego lub być indyferentna. Zaangażowanie zaś stanowi najszerszy kontekst dla partycypacji politycznej, dalej zaś politycznej aktywności. Zaangażowanie polityczne jest kojarzone z udziałem protagonistów systemu politycznego, akolitów elit władzy oraz przeciwnie - może wyznaczać drugi biegun, w demokracji kojarzony z opozycją, w systemach autorytarnych z ludźmi i środowiskami wpływającymi na erozję legitymacji udzielanej systemowi, odpływ poparcia społecznego. W latach 1945-1989 szereg zmiennych politycznych i ustrojowych determinował ograniczenie możliwości swobodnych wystąpień, demonstracji postaw krytycznych. W prezentowanych badaniach staram się skupić uwagę na ekspresji niezadowolenia wyrażanej przez jednostki, zwłaszcza kobiety. Ich obecność w każdej z opozycyjnych inicjatyw była zauważalna choć ilościowe szacunki nie dowodzą reprezentatywności tej kategorii. Przywołując ustalenia badaczek najnowszej historii Polski (wykazujących najczęściej marginalność aktywności kobiet) oraz korzystając z materiałów o charakterze biograficznym staram się wyodrębnić formy inicjatyw, charakterystyczne zachowania, słowem scharakteryzować ten rodzaj aktywności kobiet, który był przeciwieństwem politycznego konformizmu.

prof. Adam Miodowski
Uniwersytet w Białymstoku

Środowiska naukowe związane z Instytutem Studiów Kobietych w Białymstoku i ich wkład we współczesne polskie badania z zakresu historii kobiet (2011-2020)

Słowa kluczowe

Instytut Studiów Kobietych, Ośrodek Badań Historii Kobiety, „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych”, środowiska naukowe, debaty i konferencje naukowe, projekty badawcze, historia nauki

Streszczenie

W 2011 r. powstał w Białymstoku Instytut Studiów Kobietych. Działające od blisko dziesięciu lat stowarzyszenie podjęło w tym czasie szereg inicjatyw ukierunkowanych na prowadzenie i upowszechnianie badań z zakresu historii kobiet oraz ich współczesnej aktywności w przestrzeni społecznej, kulturalnej, medialnej, politycznej, gospodarczej i naukowej. Wśród najważniejszych projektów realizowanych przez Instytut należy wskazać wieloletni cykl debat naukowych pod ogólnym tytułem „Kobiety w życiu publicznym”. Ogólnopolską serię konferencji naukowych „Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku”, których zwieńczeniem stała się konferencja o charakterze międzynarodowym oraz cenne publikacje pokonferencyjne. Kluczowe znaczenie dla szerszej prezentacji wyników prowadzonych badań z zakresu historii kobiet i ich współczesnej aktywności było utworzenie „Czasopisma Naukowego Instytutu Studiów Kobietych” oraz jego wprowadzenie na listę czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Jeszcze ważniejszym osiągnięciem Instytutu Studiów Kobietych stało się powołanie Ośrodka Badań Historii Kobiety. W jego prace zaangażowane są badaczki i badacze z Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie i innych uczelni. Wykrystalizowanie się tego ogólnopolskiego, międzyuczelnianego środowiska naukowo-badawczego uznać należy za zwieńczenie pierwszej dekady działalności kierowanego przez prof. Małgorzatę Dajnowicz Instytutu Studiów Kobietych.

dr Emil Noiński
Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

**Aktywność społeczna Wandy z Wolskich Umińskiej (1841-1926) w świetle jej
wspomnień i zapisków pamiętnikarskich**

Słowa kluczowe

Wanda z Wolskich Umińska, powstanie styczniowe, weterani 1863 roku, rewolucja 1905-1907 roku, działalność charytatywna

Streszczenie

Wanda z Wolskich Umińska, uczestniczka powstania 1863-1864 roku, organizatorka pomocy więźniom politycznym i ich rodzinom, opiekunka sierot, od wczesnych lat swej młodości poświęciła się działalności społecznej. Rozpoczęła ją przed wybuchem powstania styczniowego, w okresie manifestacji religijno-patriotycznych, a szczyt jej działalności przypadł na czasy powstania styczniowego. Była wówczas jedną z najdzielniejszych i najczynniejszych członkiń konspiracyjnej organizacji kobiet, tzw. „Piątek”. Nowy rozdział w jej wielowymiarowej aktywności przyniosły lata popowstaniowe. W Warszawie prowadziła dom ludowy, dostarczała na wieś nielegalną literaturę, prowadziła agitację uświadamiającą wśród włościan. Bardzo szybko potrafiła skupić wokół siebie i wciągnąć w działalność ludzi nauki, kultury, literatury. Podczas rewolucji 1905-1907 roku organizowała pomoc dla uwięzionych i ich rodzin. Przed wybuchem I wojny światowej oddana była z kolei pracy na rzecz dzieci z ubogich rodzin, wspierając organizowanie dla nich kolonii letnich. Umińska pozostała aktywna społecznie do ostatnich miesięcy swego życia. Działalność społeczną zapomnianej dziś nieco weteranki 1863 roku ukazano na podstawie jej wspomnień i zapisków pamiętnikarskich, znajdujących się w zbiorach lwowskich, wileńskich oraz krajowych.

prof. Halina Parafinowicz
Uniwersytet w Białymstoku

„Women: This is Your Job!” Amerykanki w I wojnie światowej

Słowa kluczowe

Amerykanki, I wojna światowa, sufrażystki, pielęgniarki, "The Ladies Home Journal", Anna Howard Shaw, YWCA, akcje charytatywne

Streszczenie

Referat dotyczy udziału Amerykanek w wysiłku wojennym Stanów Zjednoczonych podczas I wojny światowej w świetle poczytnego magazynu „The Ladies’ Home Journal”. Od kwietnia 1917 r., w związku z wypowiedzeniem wojny Niemcom, ruch amerykańskich sufrażystek stanął przed nowymi wyzwaniami i zadaniami. Na fali powszechnego patriotycznego zrywu niektóre działaczki kobiece, m.in. z National American Woman Suffrage Association (NAWSA) uznały, że w zaistniałej sytuacji należy poprzeć politykę rządu.

W ramach National Council of Defense powołano oddzielną sekcję - Woman’s Committee (Komitet Kobiety), którą kierowała Anna Howard Shaw, znana lekarka i zasłużona sufrażystka, honorowa przewodnicząca NAWSA. W kolejnych miesiącach wojny Komitet Kobiety korzystał z „gościnności” redakcji „The Ladies’ Home Journal” propagując na jego łamach zaangażowanie Amerykanek i ich wsparcie wysiłku wojennego Stanów Zjednoczonych. W artykułach i felietonach zachęcano do różnych form obywatelskiej i patriotycznej aktywności, m.in. poprzez akcję oszczędzania żywności (*hooverize*), prace charytatywne, zakładanie ogródków wojennych, pomoc farmerom w sezonie letnim, etc. Liczne apele kierowano do dziewcząt i kobiet, zachęcając do pracy w Amerykańskim Czerwonym Krzyżu oraz Youth Women Christian Association (YWCA), a także w Salvation Army.

Czas wojny stworzył dla Amerykanek okazję nie tylko na zademonstrowanie zaangażowanego patriotyzmu, ale i szanse na wkraczanie wielu z nich w obszary aktywności i do zawodów zdominowanych przez mężczyzn.

mgr Emilia Pobocho

Kobiety artystki na łamach międzywojennego tygodnika „Kultura”(1936-1939)

Słowa kluczowe

kobieta, muzyka, taniec, artyzm

Streszczenie

Artykuł poświęcony został **kobietom artystkom** okresu międzywojennego z lat **1936 – 1939** na łamach poznańskiego **czasopisma** literacko-artystyczno-społecznego pt. „**Kultura**”. Dowiadujemy się z niego, że oprócz swych codziennych, rutynowych obowiązków zajmowały się dodatkowo działalnością artystyczną: profesjonalną lub amatorską. W niepodległej już Polsce, po 1918 r. zaczęły pewnie uczestniczyć nie tylko w życiu publicznym, ale także i w politycznym II Rzeczypospolitej. Przed tą przełomową datą, kiedy to nadano kobietom prawa wyborcze, aktywność ich miała charakter patriotyczno-niepodległościowy, edukacyjny czy charytatywny. W następstwie przywileju z 1918 r. kobiety mogły już pewnie uczestniczyć w życiu publicznym lat międzywojennych, a ich działania były naprawdę różnorodne. Rozpościerały się od edukacji, również uniwersyteckiej, poprzez działalność w organizacjach społecznych, kulturalnych i oświatowych o charakterze patriotyczno-niepodległościowym oraz charytatywnym do pracy zawodowej. Działalność artystyczna kobiet na łamach **czasopisma** „Kultura” koncentrowała się w czterech kręgach aktywności: śpiewaczej, tanecznej, dyrygenckiej i instrumentalnej. Kolejność nie jest tu przypadkowa, bowiem wymieniona została od tej najmniej skomplikowanej do nauczenia się, czyli śpiewu, do tej najtrudniejszej w opanowaniu – instrumentu. Nie bez powodu najwięcej można było spotkać kobiet artystek w okresie międzywojennym o specjalności „śpiew”, niż tych grających na instrumentach. Ta druga aktywność artystyczna była trudniejsza do opanowania, bo wymagała predyspozycji wrodzonych i talentu muzycznego. Do najczęściej spotykanych instrumentalistek należały skrzypaczki z uwagi na to, że skrzypce były podstawą orkiestry, oraz pianistki z fortepianem jako instrumentem salonowym i solowym sięgającym swych początków XVI wieku. Do bardzo częstych aktywności artystycznych lat międzywojennych należał też taniec, bowiem tańczono dużo i prawie wszędzie: w restauracjach, barach, kawiarniach, na ulicach, prywatkach, bankietach, itd., zjawisko to określano mianem ‘szału tanecznego’. Powstawały zawodowe szkoły tańca, w których teorię i praktykę tańca wykładali zawodowi

tancerze, tańczący na co dzień w baletach i przeróżnych inscenizacjach tanecznych w teatrach.

dr Urszula Sokołowska
Uniwersytet Medyczny w Białymstoku

Feminizm na łamach "Kobiety i Życia" (1970-1989)

Słowa kluczowe

*feminizm, ruch społeczny, ruch polityczny, ruch kobiecy, prasa kobieca, „Kobieta i Życie”,
Polska Rzeczpospolita Ludowa*

Streszczenie

Na łamach „Kobiety i Życia” w publikacjach z lat 1970-1989 unikano pojęcia „feminizm”. Pomimo tego, upowszechniano w periodyku hasła będące podstawowymi założeniami ideologicznymi wspomnianego ruchu społeczno-politycznego. Emancypacja kobiet w świetle materiałów zamieszczanych w „Kobiecie i Życiu” postrzegana była jako możliwość swobodnego decydowania o wyborze przestrzeni działalności Polek oraz ewentualnego godzenia obowiązków związanych ze sferą prywatną i publiczną. Redakcja periodyku propagowała wizerunek Polek posiadających równe prawa oraz jednakową pozycję społeczną w stosunku do mężczyzn. Wielokrotnie przekonywano czytelników o słuszności partnerskiego modelu małżeństwa oraz realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w przestrzeni pozadomowej, m.in. przejawiającej się w jednakowym dostępie do wyższych stanowisk i możliwości awansowania, otrzymywaniu takiej samej płacy za wykonywaną pracę.

Tematyka dotycząca równouprawnienia i równości kobiet była szczególnie eksponowana w piśmie przy okazji obchodów Międzynarodowego Roku Kobiet w 1975 r. Wówczas publikowano m.in. materiały prezentujące sylwetki kobiet – mieszanek innych krajów bloku socjalistycznego. Równolegle zamieszczano reportaże opisujące pozycję społeczną kobiet m.in. w Kanadzie, Finlandii czy Australii, gdzie rzekomo nie osiągnęły prawdziwego równouprawnienia.

W latach 1975-1985 w periodyku relacjonowano kolejne wydarzenia towarzyszące tzw. Dekadzie Kobiet ONZ, m.in. przebieg konferencji poświęconych tematyce kobiecej. Od drugiej połowy lat 80. XX w. na łamach „Kobiety i Życia” podkreślano, iż ówczesne władze zapewniły Polkom równouprawnienie poprzez odpowiednie akty prawne, jednak nie miało to swojego odzwierciedlenia w rzeczywistej równości kobiet i mężczyzn.

prof. Robert Suski
Uniwersytet w Białymstoku

**Kobieta, miłość i władza z nagrodą w tle.
Erasistratos odkrywa przyczynę choroby Antiocha Jacques-Louis Davida**

Słowa kluczowe

Jacques Louis David, Seleukos I, Stratonika, Antioch I

Streszczenie

Erasistratos odkrywa przyczynę choroby Antiocha nie należy do najważniejszych dzieł Jacques-Louis David. To jego wczesny obraz (malarz malując go miał 26 lat), dzięki któremu otrzymał on Prix de Rome. Tematem obrazu jest romantyczna historia młodego Antiocha zakochanego w swojej macochy Stratoniką. Młody książę był bliski śmierci z miłości, ale uratował go lekarz, który wykrył przyczynę słabnięcia Antiocha. Opowieść kończy się happy endem, Seleukos I rozwiódł się ze swoją żoną, dzięki czemu Antioch I mógł ożenić się ze Stratoniką. Ta narracja znana była głównie z dzieł Plutarcha. W moim wystąpieniu chcę przedstawić jak obecnie reinterpretuje się tą opowieść ukazując realne przyczyny niecodziennej decyzji Seleukosa I o rozwodzie z córką Demetriusza Poliorketes, a następnie wydaniu jej za swojego syna.

prof. Agnieszka Szudarek
Uniwersytet w Szczecinie

**Transnarodowość, social network i kwestia kobieca.
Międzynarodowe zjazdy działaczek kobiecych do 1914 roku**

Kobiety, kwestia kobieca, kongresy kobiet

Streszczenie

Celem referatu jest ukazanie międzynarodowych kongresów kobiet, czy też precyzyjniej działaczek organizacji kobiecych jako narzędzi w komunikacji międzynarodowej, a także jako wydarzeń kluczowych dla poszerzania transnarodowej sieci kontaktów między aktywistkami i budowania kanałów transferu treści programowych ruchu kobiecego do narodowych przestrzeni dyskursu na temat kwestii kobiecej.

Kongresy działaczek kobiecych były wyrazem dojrzałości transnarodowej sieci aktywistek, które dążąc do rozwiązania kwestii kobiecej na początku II połowy XIX wieku zaczęły poszukiwać nowych narzędzi mających zjednać opinię publiczną i elity rządzące do wymagających zazwyczaj drogi prawnej zmian statusu kobiet. Nadanie kongresom charakteru międzynarodowego miało służyć ukazaniu kwestii kobiecej jako istotnego problemu wymagającego rozwiązania. Początkowo kongresy tylko z nazwy miały taki charakter. Dopiero te, które współorganizowała założona w 1888 roku Międzynarodowa Rada Kobiet w rzeczywistości zbierały działaczki z szeregu państw należących do zachodnioeuropejskiego kręgu cywilizacyjnego. Sprzyjała temu nie tylko organizacja Rady oparta na kryterium narodowym, ale także jej umiarkowany program, który skryształizował się podczas obrad kongresu w Londynie w 1899 roku. Pomagał on także w rozbudowie transnarodowych powiązań między działaczkami, których zdecydowana większość nie popierała hasła równouprawnienia jakim szermowano podczas pierwszych, organizowanych w Paryżu od 1878 roku międzynarodowych kongresów praw kobiet. Kongresy te nie odnosiły więc zamierzonych rezultatów wywołując raczej oburzenie opinii publicznej, niż oczekiwane poparcie dla dążeń zmierzających do poprawy sytuacji kobiet. Kongresy Międzynarodowej Rady Kobiet sprzyjały też uruchomieniu nowych kanałów transferowania treści wypracowanych podczas obrad, które uzupełniały dotychczasowe oddziaływanie przez kręgi korespondencyjne, prasę oraz wykłady. Pierwszym z nich były publikacje pokongresowe upubliczniające wygłaszane podczas obrad referaty i przyjęte rezolucje, zawierające także informacje na temat sytuacji kobiet w

poszczególnych państwach, które mogły być wykorzystywane jako argumenty w debacie z przeciwnikami emancypacji kobiet. Drugim zaś działalność nowego typu mobilnych aktywistek, które po zakończeniu obrad kongresu upowszechniały jego dorobek objeżdżając ważniejsze miasta w swoim kraju, rozszerzając sieć kontaktów i służąc jak wzorzec do naśladowania dla lokalnych działaczek.

dr Anna Szwed-Walczak
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Obraz organizacji kobiecych na łamach polskiej prasy dla kobiet w okresie transformacji ustrojowej

Słowa kluczowe

medialny obraz organizacji kobiecych, ruch feministyczny, transformacja ustrojowa, polska prasa dla kobiet, prasa dla kobiet w latach 1989-1992

Streszczenie

Medialny obraz organizacji kobiecych w Polsce w okresie transformacji systemowej jest frapującym problemem chociażby ze względu na to, że 3 października 1989 r. zarejestrowano Polskie Stowarzyszenie Feministyczne. Tym samym rozpoczął się proces rozbudzania „solidarność płci”, konstituowania polskiego ruchu feministycznego i instytucjonalizacji działań organizacji nawiązujących do idei feministycznych. Asumptem do legalizacji działań środowisk kobiecych był projekt ustawy penalizującej aborcję, ale też nieobsadzenie urzędu pełnomocnika do spraw kobiet. W tym kontekście można było spodziewać się wzrostu liczby materiałów prasowych dotyczących zorganizowanej działalności kobiet. Celem badań była rekonstrukcja medialnego obrazu organizacji kobiecych, który był prezentowany w najpopularniejszych polskich pismach dedykowanych kobietom („Kobieta i Życie”, „Przyjaciółka”, „Zwierciadło”, „Filipinka”) w latach 1989-1992. Cezura badawcza odpowiadała pierwszej fazie transformacji systemowej w Polsce. Inicjował ją rok, w którym odbyły się Obrady Okrągłego Stołu, a kończył rok uchwalenia tzw. małej konstytucji w 1992 r. Sformułowano cztery pytania szczegółowe: 1. Jak definiowano organizacje kobiece w polskiej prasie dla kobiet?, 2. Z jakich zabiegów retorycznych skorzystano przy rekonstrukcji medialnego obrazu organizacji kobiecych?, 3. Jaka była częstotliwość rozważań na ten temat ich działalności i celów?, 4. Jakie uwarunkowania wpłynęły na recepcję organizacji kobiecych przez redakcje prasy dla kobiet. W toku badań wykorzystano analizę treści oraz analizę zawartości.

mgr Katarzyna Świetlik, mgr Paweł Woś

Gdzie kilka kobiet weźmie się za sprawę...”, czyli emancypacja na przykładzie Marii Dulębianki

Słowa kluczowe

Maria Dulębianka, feminizm, Liga Kobiet, Lwów

Streszczenie

Głównym celem artykułu jest przypomnienie postaci zasłużonej działaczki, artystki, feministki i patriotki, Marii Dulębianki (1862 – 1919), od śmierci której minęło sto jeden lat. Jednak to nie okrągła rocznica, a działania, jakich podejmowała się Dulębianka posłużyły za główną motywację do wygotowania niniejszego artykułu. Pomimo nieprzychylnych postaw prezentowanych przez mężczyzn względem kobiet, które objawiały się m.in. w braku dostępu do edukacji na akademiach sztuk pięknych, co dotknęło artystkę personalnie, M. Dulębianka zrzuciła patriarchalne okowy i postanowiła walczyć nie tylko o kobiety, ale i całą narodową sprawę. Początkowo, batalia ta miała charakter bardziej spontaniczny, bez konkretnego, opracowanego planu, bez organizacji, jednak to właśnie te żywiołowe działania, jak choćby zamieszczane w prasie artykuły autorstwa Dulębianki, czy uczestnictwo, a także organizacja licznych wieców, uczyniły pewnego rodzaju wyłom. Aktywność bohaterki na polu społeczno-politycznym, ale również kulturalno-oświatowym, doskonale wpisuje się w istniejący model kobiecych wyobrażeń i perspektyw na drodze ku równouprawnieniu. Próba spojrzenia na postać zasłużonej Polki przez pryzmat jej życia zarówno publicznego, jak i prywatnego, pozwala na ukazanie pełnego wachlarza indywidualnych postaw, które cechowały Dulębiankę w celach, jakie sobie postawiła. Nawoływania nie tylko względem kobiet, ale także, a może przede wszystkim do mężczyzn o prawach płci pięknej do wykształcenia, jak i samostanowienia niejednokrotnie splatały się z hasłami równouprawnienia wszystkich warstw społecznych, dostrzegając w tym działaniu jedyną drogę do odzyskania niepodległości.

dr Katarzyna Wodniak
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

**Redaktorki „Mojej Przyjaciółki” (1934–1939) i „Przyjaciółki”
w okresie „Czytelnikowskim” (1948 – luty 1951)**

Słowa kluczowe

prasa kobieca, „Moja Przyjaciółka”, „Przyjaciółka”, Zakłady Wydawnicze Alfreda Krzyckiego, Spółdzielnia Wydawniczo-Oświatowa „Czytelnik”

Streszczenie

Referat ma być próbą przybliżenia środowisk twórczyń najbardziej masowych tytułów prasowych dla kobiet: przedwojennego dwutygodnika „Moja Przyjaciółka” ukazującego się w latach 1934–1939 w Zakładach Wydawniczych Alfreda Krzyckiego oraz wzorowanego na nim tygodnika „Przyjaciółka” z okresu, kiedy jego wydawcą był Instytut Prasy Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej „Czytelnik” (marzec 1948 – luty 1951). Analizie porównawczej poddane zostały sylwetki dziesięciu redaktorek, graficzek i publicystek „Mojej Przyjaciółki” oraz przygotowanie i drogi do zawodu takiej samej liczby dziennikarek związanych z „Przyjaciółką” powojenną. Na jej podstawie można stwierdzić, że pierwsze z pism, o ogólnokrajowym zasięgu, choć powstające w prowincjonalnym Żninie na Pałukach, tworzyły niezamężne dwudziestolatki stawiające swoje pierwsze kroki zawodowe w rodzinnym przedsiębiorstwie Krzyckich i przechodzące tam przez wszystkie etapy pracy redakcyjnej. Drugi z periodyków, będący elementem większego planu kulturalno-oświatowego „Czytelnika” obliczonego na pozyskanie szerokich rzesz ludowego audytorium kobiecego, mającego dotąd znikomym lub żaden kontakt z prasą, „miały robić przedwojenne, dobrze wykształcone komunistki z inteligentnych domów” (B. Pietkiewicz, „Polityka” 2003), starannie wyselekcjonowane i przygotowane do pracy w czasopiśmie kobiecym.

W dalszej perspektywie referat stanowi punkt wyjścia do rozważań nad podjęciem prac nad słownikiem biograficznym dziennikarek prasy kobiecej.

mgr Justyna Zajko-Czochańska
Uniwersytet w Białymstoku

**Wybrane formy emancypacji kobiet wiejskich na łamach „Przyjaciółki”
w latach 1956-1975**

Słowa kluczowe

kobieta wiejska, emancypacja, prasa kobieca, PRL, „Przyjaciółka”

Streszczenie

„Przyjaciółka” będąca w okresie PRL najpopularniejszym czasopismem kobiecym edukowała kobiety w takich sferach jak rodzina, małżeństwo, gospodarstwo domowe czy rolne. Udzielała porad zdrowotnych, wychowawczych, kulinarnych czy prawnych. Pełniła także funkcję emancypacyjną wśród kobiet wiejskich do których była kierowana. Stosując metodę analizy zawartości prasy, opracowanie ukaże w jaki sposób tygodnik kreował proces emancypacji przedstawicielek płci pięknej. Celem referatu będzie próba ukazania propagowanych przez „Przyjaciółkę” mechanizmów osiągnięcia autonomii przez kobiety wiejskie. Ponadto w oparciu o wybrane numery periodyku z lat 1956-1975 zostaną zaprezentowane formy „wyzwolenia” kobiet poprzez pracę, edukację, podział obowiązków domowych i relacje w rodzinie czy sposoby spędzania wolnego czasu przez Polki.

mgr Agnieszka Zaniewska
Uniwersytet w Białymstoku

Liga Kobiet w okręgu białostockim w latach 1956-1975. Kierunki i efekty działalności

Słowa kluczowe

Liga Kobiet, organizacja kobieca, okręg białostocki

Streszczenie

Działalność Ligi Kobiet w okręgu białostockim w okresie rządów Władysława Gomułki i pierwszych latach rządów Edwarda Gierka była zgodna z polityką Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Organizacja kobieca działająca w systemie komunistycznym i stanowiąca zaplecze propagandowe partii rządzącej prowadziła działalność popularyzującą panujący ustrój polityczny. Niniejszy artykuł prezentuje główne aktywności podejmowane przez Ligę Kobiet w północno-wschodniej części Polski Ludowej, a także rezultaty jej działalności prezentowane na łamach biuletynu „Nasza Praca” oraz wybranej prasy lokalnej.

